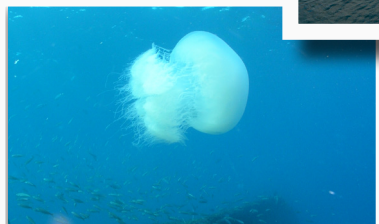
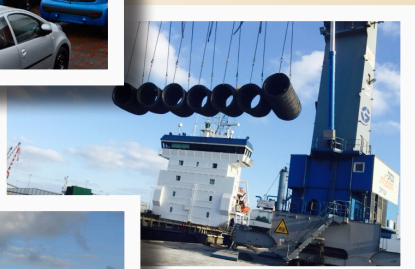

הערכה אסטרטגית ימית רבתי לישראל 2018/19

עורך ראשי: פרופ' שאול חורב
עורך והפיק: אהוד גובן

סיכום הערכת המצב והמלצות למדיניות ישראלית

שאל חורב

רקע כללי

בשנה החולפת המשיכה לגדול **תרומתו של המרחב הימי** לחוסנה וביטחונה של ישראל. עקב היעדרה של מדיניות ואסטרטגיה ימית מאושרים, ולמרות השלמת עבודת המטה שבוצעה על ידי אגף התכנון במשרד האוצר בכל הקשור לתוכנית ימית לישראל, מספר אירועים בשנה החולפת הבליטו את הצורך במדיניות ואסטרטגיה ימית כוללת למרחב:

- הוויכוח הציבורי שהתנהל סביב מיקומה של אסדת ההפקה לשדה לויתן
- העיכוב בהשלמת החקיקה בנושא חוק המים הכלכליים
- היעדר מדיניות ברורה לגבי ההשקעות הסיניות בנמלי ישראל והשליטה בהפעלתם
- תהליך רכש כלי השיט לחיל הים לצורך הגנה על נכסי הגז בים
- המחלוקת על תיחום הגבול הימי בין ישראל ללבנון על רקע רצונה של ממשלת לבנון להתחיל בפיתוח שדות הגז בשטחה
- מצבה של הספנות הישראלית (אוניות סוחר, וכוח אדם המפעיל אותה)

בתחום הגאופוליטי, גם בשנת 2018 המשיכו **מזרח הים התיכון** והאזורים הסמוכים אליו להיות אזורים רוגשים ובלתי יציבים. במלחמת האזרחים בסוריה ממשיכה ידו של המשטר להיות על העליונה לקראת הכרעה והנשיא אסאד ימשיך לשלוט בה, אך התוצאות הגאופוליטיות של מלחמה זו יצרו במזרח התיכון מציאות חדשה ומורכבת.

האיראנים המשיכו בניסיונותיהם לבסס את היסודות לאיראן בעלת שליטה והשפעה גאופוליטית המשתרעת מהמפרץ הפרסי ועד חופי הים התיכון. היא תומכת במשטר אסד בסוריה, השתתפה במלחמת האזרחים לצד רוסיה, וניצלה את המצב כדי לשדרג את מעמדה באזור לרמה של כמעט מעצמה אזורית בו היא עומדת להגשים יעד עתיק ימים, שבו היא מפלגת את העולם המוסלמי בין סונים ושעיים ועומדת על סף הגעה אל הים התיכון.

במאי 2018 הכריז נשיא ארה"ב דונלד טראמפ על החלטתו לבטל את השתתפות ארה"ב בהסכם הגרעין עם איראן, ולאכופ מחדש את **הסנקציות** שהוטלו על איראן בעבר. לדבריו, הסכם הגרעין שנחתם בין איראן לארה"ב, האיחוד האירופי, צרפת, בריטניה, סין, רוסיה וגרמניה ב-2015 הופר על ידי איראן, דבר המביא את ארה"ב לפרוש מההסכם. השלב

הראשון של הסנקציות נכנס לתוקפו במאי 2018, והשלב השני בנובמבר 2018, כאשר ארה"ב הודיעה כי היא מצפה מאיראן לחזור לשולחן המו"מ.

בפסגת ארדואן, פוטין רוחאני שנערכה באפריל 2018 באנקרה, דנו שלושת המנהיגים במחויבותן של טורקיה, רוסיה ואיראן להבטיח את שלמותה הטריטוריאלית של סוריה, ולהמשיך את הפסקות האש המקומיות. השלושה גם דנו בסוגיות של ביטחון בגבולות, בחלוקת סיוע הומניטרי ובניסוח חוקה חדשה לסוריה.

בפסגת הלסינקי שנערכה ביולי 2018 בין נשיא רוסיה פוטין לנשיא ארה"ב טראמפ, אמר פוטין כי הוא וטראמפ סיכמו להבטיח את גבולה של ישראל עם סוריה בהתאם להסכמי הפסקת האש מ-1974. הנשיא האמריקני הוסיף בהמשך כי רוסיה וארה"ב עובדות יחד כדי להבטיח את ביטחונה של ישראל. למרות זאת, הדבר לא שינה את גישה של ארה"ב לצמצם את מעורבותה באזור כחלק מהעדיפות שהיא נותנת לאזורים אחרים ובמיוחד להתמודדות מול סין בדרום מזרח אסיה.

קיומה של **קואליציה סונית** פרו מערבית בהנהגת סעודיה, שאמורה לבלום את איראן ולהילחם בטרור האסלאמי, מתקשה להתקיים עקב מערכת יחסים פנים ערבית מורכבת. קואליציה כזאת נראה שתתקשה לעמוד ביעדיה לא רק בגלל המחלוקות בין מדינות ערביות לבין עצמן, או משום שחלקן משתפות פעולה עם איראן, אלא בעיקר בגלל חוסר האמון במדיניות האמריקנית במזרח התיכון.

בשנה האחרונה נמשכה ההידרדרות במערכת היחסים בין **ישראל לטורקיה**; ההוראה הטורקית לשגריר ישראל לעזוב את טורקיה במאי 2018, וכן החזרת השגריר הטורקי בארץ להתייעצויות על רקע ההפגנות בגבול בעזה, מסמלת שלב נוסף במשבר היחסים בין הצדדים, גם אם מבחינה כלכלית – נמשכת מערכת יחסים סבירה. התקוות שתלו בעבר בהסכם יצוא גז מישראל לטורקיה, שעל פניו נראה "ההגיוני והקל ביותר לביצוע" – לא נראה כי יתממשו בטווח הנראה לעין.

בלבנון, שכנתה הצפונית של ישראל, נערכו במאי 2018 בחירות כלליות. ערב הסעודית הזרימה כספים רבים כדי לחזק את המחנה של אל-חרירי, ואילו איראן הזרימה כסף, טילים ואמצעי לחימה אחרים לחיזוק חיזבאללה וגם מתוך ראית שטח לבנון כבסיס קדמי מול ישראל במלחמה הבאה. תוצאות הבחירות מצביעות על התחזקות כוחו של מחנה חיזבאללה. עם זאת, עד מועד כתיבת פרק זה, טרם צלחו המאמצים להקים ממשלה בלבנון. לכשתקום ממשלה כזו יתחדדו מול ישראל שני נושאים: הרצון של לבון להתחיל בחיפושי גז בשטח הימי הסמוך אליה, וחילוקי הדעות באשר לתיחום הגבול הימי בינה לבין ישראל.

לאחרונה התקיימו בשלוש ממדינות המפרץ הפרסי אירועים ששיקפו נורמליזציה עם ישראל כאשר שיאם בביקורו של ראש ממשלת ישראל נתניהו בעומאן בסוף אוקטובר 2018. שר החוץ העומאני אף הצהיר בכמה הזדמנויות שישראל היא מדינה במזרח התיכון ויש לקבלה כפי שהיא. גם מעורבות קטאר בניסיון לפתור את המשבר ברצועת עזה מצביע על חשיבותן של מדינות אלה בדיפלומטיה האזורית בכלל, ובזו הקשורה לישראל בפרט.

חשיבותו של אזור דרום הים האדום ומיצרי באב-אל-מנדב לישראל – דרכו עובר כשליש מהסחר הימי של ישראל – הולכת וגוברת. האזור הפך בשנים האחרונות לאזור מסוכן לשיט בעקבות התגברות מלחמת האזרחים בתימן, והמאבק של המורדים החותים הנתמכים על ידי איראן בכוחות הסעודים. מאבק זה גלש למספר תקריות בהן היו מעורבים החותים, והצהרות איראן התומכת בהם על אפשרות של שימוש אסטרטגי שהיא מסוגלת לעשות בחסימתם של המיצרים לשיט.

במרחב הימי הסמוך לישראל, נמשכה במהלך 2018 הנוכחות של הצי הרוסי ונוכחותו בנמלי סוריה אף התבססה. הרוסים חדשו בשנת 2017 את חוזה החכירה שלהם בנמל טרטוס ל-49 שנים נוספות, והמשיכו בבניית תשתיות בחלק הרוסי של הנמל. הצי הרוסי במזרח הים התיכון מתבסס בעיקרו על צי הים השחור, ובאמצע אוגוסט 2018 – לקראת התקיפה של כוחות אסאד על אזור אידליב שבצפון סוריה – תגבר הצי הרוסי את כוחותיו במזרח הים התיכון. זהו למעשה סדר הכוחות הרוסי הגדול ביותר שנפרס באזור מאז הצהירה רוסיה על תמיכתה הפעילה במשטרו של אסאד ב-2015.

במקביל, נמשכת הירידה במעורבות הימית והיבשתית של ארה"ב באזור, לרבות הכרזתו של הנשיא טרמפ בדצמבר 2018 על הוצאת הכוחות האמריקניים משטחה של סוריה, דבר הגורם להיחלשות מעמדה באזור. גם המשבר המבני העמוק באיחוד האירופי משפיע על מעמדו הגלובלי של האיחוד, ובכלל זה באזור מזרח הים התיכון.

חלק מהשינויים האסטרטגיים המתרחשים באזור טומנים בחובם סיכונים לישראל ובמיוחד התחזקותו של הציר איראן סוריה עד כדי חשש להגעת כוחות איראניים לאזור רמת הגולן, בעוד שינויים אחרים יוצרים הזדמנויות שלא היו פתוחות בפניה בעבר. מערכת היחסים המתפתחת עם מצרים, סעודיה ומדינות המפרץ היא אחת מאותן הזדמנויות, גם אם מדינות אלה מתנות את המשך הידוק היחסים במציאת פתרון לבעיה הפלסטינית.¹ עם

1 נאום נשיא מצרים, עבד אל-פאתח א-סיסי באסיוט, "אם היינו יכולים לפתור את נושא אחינו הפלסטינים, השלום יהיה חם יותר... אני ביקשתי מהמנהיגים הישראלים לאפשר את שידור הנאום הזה פעם אחת או פעמיים משום שזוהי הזדמנות אמיתית", וואלה News 17 למאי, 2016
<http://news.walla.co.il/item/2962078>

זאת, מן הראוי להדגיש שמצבה הצבאי של ישראל באזור נותר איתן ולא נראה בעתיד הקרוב שום איום צבאי משמעותי שעלול לסכן את קיומה, ובכלל זה בזירה הימית.

הערכת מצב זו הנה בבחינת **מסמך מדיניות** (Policy Oriented Document), להבדיל ממסמך אקדמי, ובהתאם, מצאנו לנכון לסכמו בעשר המלצות המופנות בעיקרן לדרג המדיני ולמשרדי הממשלה השונים. כל ההמלצות הן ברמת המדיניות הממשלתית בתחום הימי רבתי (Maritime Policy).

המלצה ראשונה – גיבוש של מדיניות ואסטרטגיה ימית רבתי לישראל

יש לבצע תהליך סדור, שראשיתו בזיהוי האינטרסים של מדינת ישראל בתחום זה וקביעה של מדיניות בכל הקשור למרחב הימי. בהמשך ניתן יהיה לגבש בהתאם אסטרטגיה ימית רבתי, שתכלול יעדים מוגדרים ואת הדרכים למימושם.

במטרה להגביר את המודעות למרחב הימי, הצגנו את הדו"ח השנתי האחרון של המרכז ב-10 ליוני 2018 לנשיא המדינה מר ראובן ריבלין. נשיא המדינה ברך על פעולות המרכז להעמקת מודעות הציבור הישראלי וההכרה בחשיבותו של המרחב הימי לביטחונה ולחוסנה של ישראל. הנשיא ברך על הקמתו של המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית, ועודד את אנשי המרכז להמשיך ולבצע מחקרים בתחום הימי רבתי, להוות מוקד ידע בנושא ולעורר את השיח הציבורי בנושאים אלו.

התפתחות חיובית שחלה בשנה האחרונה היא השלמת העבודה לגיבוש **מדיניות למרחב הימי של ישראל** ים תיכון² על ידי מנהל התכנון באוצר שבראית תהליכים דומים שהתרחשו במדינות מערביות המסמך הנו יותר בחזקת מסמך תכנוני (Marine Spatial Planning), וחסרונו בכך שאיננו מכוון על ידי מסמך מדיניות ואסטרטגיה ימית כגון: אי התייחסות המסמך למרחב הימי במפרץ אילת והים האדום דרכם עובר כשליש מהסחר הישראלי, היעדר תפיסה בנושא הגנה על מתקני תשתית חיוניים במרחב הימי, לא קיים תיעודף לגבי התשתיות שיוקמו על איים מלאכותיים, לא מוגדר הצורך האסטרטגי בספנות ישראלית, לא מותוות דרך לתיחום הגבולות הימיים של ישראל ולא נקבעו יעדים ומתווה מועדף ליצוא הגז שהתגלה לקראת כינונה של ממשלת ישראל הבאה (הממשלה ה-35), ובמסגרת העבודה שמבצעת המועצה הלאומית לכלכלה וחברה במשרד ראש הממשלה, יש לכלול את נושא גיבוש מדיניות ואסטרטגיה ימית רבתי לישראל כאחד מהנושאים שיידונו על ידי הממשלה הבאה לכשתוקם.

2 מסמך מדיניות למרחב הימי של ישראל | ים תיכון בדוח שלב ב' – מדיניות למרחב הימי טיוטא ראשונית להערות אוקטובר 2017

המלצה שנייה – אבטחה של שיט חיוני לישראל וממנה בעתות שגרה ובעתות חירום

המצב הגאואסטרטגי של ישראל מחייב קיום של תשתית אניות סוחר וימאים לצרכים אזרחיים וביטחוניים. ענף הספנות הישראלית נמצא בתחרות כלכלית מתמדת מול ציי סוחר של מדינות בעלות מסורת ימית, מצד אחד, ומול מדינות המאפשרות ספנות בדגלי נוחות. תחרות זו גרמה לכך שמצב הספנות הישראלית איננו טוב, הן בהיבט מספר האוניות הישראליות והן בהיבט צוותי הים. ולכן, קיימת חשיבות לקביעת מספר אוניות מזערי ("מסה קריטית") של צי סוחר ישראלי המסוגל בעתות חירום להבטיח שיט חיוני לישראל וממנה גובשה מדיניות להפעלה של צי סוחר חיוני ומדיניות הפעלת הנמלים במצבי חירום, תחת איומי רקטות וטילים מדויקים. יש לבחון מהן היכולות הנדרשות לשם כך ולגבש תוכנית פעולה.

התשתית הקיימת בנמלי ישראל למטען הכללי (General Cargo) המהווה כמחצית מהסחר הישראלי, זקוקה לשדרוג (כפי שבוצע בנושא המכולות) ויש לטפל בה בתוכנית ייעודית שתופעל לנושא. כדי לסייע לספנות הישראלית, יש לקדם את השלמת החקיקה בנושא מס תפוסה כולל הסעיף המחייב את חברות הספנות להשקיע בהכשרת הקצונה הישראלית.

עם העלייה באיום הקיברנטי בכלל, ועל הספנות והנמלים הישראליים בפרט, נדרש לגבש תוכנית להגנה על צי הסוחר הישראלי, על הנמלים, ועל תשתיותיהם מפני תקיפות סייבר.

יש להתחיל בתכנון ארוך טווח שיעסוק בנושא היכן ומתי לבנות את הנמלים העתידיים האמורים לשרת את המדינה בשנת המאה שלה, 2048. המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית רואה את עצמו כגורם שמסוגל להשתתף בתהליך אסטרטגי זה המובל על ידי חברת נמלי ישראל (חנ"י).

המלצה שלישית – תחקור והפקת לקחים של מערכת הביטחון מתהליכי בניין הכוח ותהליכי הרכשה בזרוע הים

תוכנית בניין הכוח של זרוע הים שאושרה בשנים האחרונות על ידי הדרג המדיני אמורה לספק מענה לאובדן העומק האסטרטגי של ישראל באמצעות סד"כ הצוללות ואבטחת המים הכלכליים ובעיקר מתקני הגז שבהם בין היתר באמצעות ספינות המגן (סער-6).

בעשור האחרון התגלו בתהליכי ההצטיידות ליקויים ופגמים במספר נושאים:

1. תהליכי רכש לא סדורים של זרוע הים ומשהב"ט.
2. שינויי מתאר ההגנה על מתקן הפקת הגז של שדה לויתן באמצעות קרובו לחוף, דבר המעלה שאלות לצורך בספינות שאופיינו למענה בטווח גדול מחופי ישראל.

נדרש כי מערכת הביטחון וחיל הים יקיימו תהליך של הפקת לקחים מתאימים מאירועים אלו ויגבשו מנגנונים ותהליכים שימנעו הישנותם.

המלצה רביעית – פיתוח וניצול של משאבי אנרגייה שמצויים בלב ים ושמירה על הסביבה

בתנאים הגאופוליטיים ותנאי השוק הצפויים בשנים הקרובות, על הממשלה וחברות הגז בישראל לרכז את מירב מאמציהן **בפיתוח משק הגז המקומי** והאזורי על-פני חיפוש שווקים רחוקים ליצוא. על הממשלה לעודד את השימוש בגז בתחומים חדשים במשק באמצעות מתן תמריצים (חקלאות, תחבורה, בתי מגורים) ובעיקר להקל על המשתמשים הקיימים להתחבר לגז באמצעות הפחתת הרגולציה.

מספר חברות קטן באופן מאכזב שהשתתפו במכרז לחיפושים ימיים ב-2017 הצביע על כך שחברות זרות אינן ממהרות להיכנס לזירה הישראלית ללא תמריצים מיוחדים, וכי הדרתן של החברות המקומיות מהמכרז מפחית באופן ניכר את סיכויי הצלחתו.

יש לקבוע מדיניות שתמריץ משקיעים מקומיים זרים להשקיע בפיתוח שדות גז ותקטין את הסיכון הכלכלי אליו חשופה המדינה. עקרונות מדיניות זו חייבות להיות גלויות לציבור. כמו כן יש להיזהר מפני הכנסת יזמים זרים בעייתיים עבור ישראל למכרז הימי החדש שנפתח לאחרונה.

ההחלטה לשנות את מיקומה של אסדת ההפקה של לווייתן ולבנותה בטווח קרוב לחוף והמחאה הציבורית שהתעוררה בנושא, הבליטו את חסרונו של גוף ברמה הלאומית המסוגל לבצע עבודה הבוחנת מגוון רחב של שיקולים בהחלטות מסוג זה. מן הראוי להכשיר גוף שכזה אשר ירכז מעת לעת עבודה ובה יגובשו כלים שיאפשרו ניתוח ואיזון בין המרכיבים השונים המשפיעים על פיתוח השדות ופגיעות המתקנים.

המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית ביצע במהלך השנה החולפת עבודת מחקר יישומית שבחנה את פגיעותן של החלופות השונות של תשתיות אנרגייה ימיות לטיפול ואפסון גז טבעי ושמינים כתוצאה מאירועים ביטחוניים.

בהקשר זה יש לעקוב אחר ההתקדמות הטכנולוגית המהירה בכל הקשור לתשתיות ההפקה של הגז על סוגיו (לדוגמא: אוניית FPSO כתחליף לאסדת הפקה), ולהשתמש בהם במידה והם מאפשרים איזון טוב יותר של שיקולים כלכליים, אסטרטגיים וסביבתיים. יש לוודא שעקרונות מדיניות זו יהיו שקופים לציבור הרחב וייקחו בחשבון גם את ההגנה על הסביבה האקולוגית בים וביבשה, לרבות הגנה על אתרי מורשת ועל אתרים ארכאולוגיים.

מן הראוי לגבש מדיניות סביבתית (Environmental Policy) שתגן על המערכת האקולוגית באמצעות תוכנית שתזהה את המרכיבים הסביבתיים שיש לקחת בחשבון בכל הקשור לגז הטבעי שמקורו בים, לרבות מוכנות לקראת תקריות ותאונות העלולות להיגרם מפיתוח והפקת הגז בים.

המלצה חמישית – פיתוח של תשתית אנושית מקצועית כדי להתמודד עם האתגרים החדשים של ישראל בתחום הימי

יש לקבוע בתוכנית את המשאבים הציבוריים הנדרשים להשקעה במערכות החינוך וההשכלה, לשם בניית תשתית מקצועית שתוכל להתמודד עם האתגרים וההזדמנויות הגלומים במרחב הימי. תוכנית זו תכלול את נושאי הפקת אנרגייה, פיתוח אנרגייה, הגנה על המערכת האקולוגית, לרבות התעשיות הדרושות כדי לטפל בנושאים אלו, וכן הקמה של 'אגד ימי לישראל' שיהווה פלטפורמה לשיח של בעלי העניין בנושא. צעדים אלו יתרמו בין היתר להגברת "המודעות למרחב הימי" מודעות שכמעט ואינה קיימת כיום.

החינוך וההכשרה הימיים בישראל ברמות השונות (בתי ספר תיכוניים, הכשרת קציני ים לצי הסוחר, ותוכניות הלימוד באקדמיה) נמצאים בנסיגה ביחס לעבר, ואינם עונים לצורכי של מדינת ישראל כמדינה התלויה באופן מוחלט בסחר הימי. יש לבנות תוכנית שתשקם את היכולות ותענה על צרכי המדינה.

כצעד ראשון בנושא, נפתחה בשנת הלימודים תשע"ט באוניברסיטת חיפה בבית הספר למדעי הים (בשיתוף עם בית הספר למדעי הים), תוכנית לימודים לתואר שני עם ספח בלימודי ביטחון לאומי ואסטרטגיה ימית. התוכנית מיועדת להכשיר קצינים מחיל הים, משרדי ורשויות ממשלה ותלמידים מצטיינים שסיימו את לימודי תואר ראשון במדע המדינה יחסים בינלאומיים. נדרש לשווק את התוכנית לכלל הגורמים להם היא חשובה, כך שבשנה"ל תש"ל מספר הנרשמים לתוכנית יגדל, ויכלול את כלל הגורמים אותם היא אמורה לשרת.

ישראל מוכרת ברחבי העולם כ"מדינת הזנק" (Start Up Nation) בתחומי טכנולוגיה רבים. למרות זאת, יזמות בתחום הטכנולוגיות הימיות, טרם הצליחה לתפוס את מקומה, ויש למצוא דרכים לעודד יזמות גם בתחום זה.

המלצה שישית – גיבוש של מדיניות החוץ של ישראל במזרח הים התיכון ושמירה על אינטרסים ביטחוניים חיוניים באזור

במהלך שנת 2018 התעצמה הנוכחות והפעילות הרוסית במזרח הים התיכון. הנוכחות הימית מוסיפה לממש נדבך יסודי במסגרת האינטרסים של רוסיה בהקשר להתבססותה

בזירה. המערכה הרוסית יוצרת כללי משחק חדשים באזור המזרח התיכון כולו, ואלה משפיעים בצורה בולטת על ישראל בכל הקשור לאפשרות לפעול באופן חופשי באזור.

מערכת יחסים זו הורעה לאחר אירוע הפלת מטוס IL-20 מאש נ"מ סורית במהלך תקיפה של חיל האוויר באזור לטקיה בספטמבר 2018.

התגברות ההשפעה האיראנית בסוריה ובדרום תימן המלווה גם בפעילות כוחות איראניים באזור מסוכנת לישראל. פעילות אפשרית של הצי האיראני מנמלי סוריה, או בדרום הים האדום יכולה להיות אף מסוכנת יותר.

ישראל חייבת לשמור לעצמה את חופש הפעולה לפעול מול הרצון האיראני לחזק את אחיזתו באזור, ובמיוחד מול רצונו להקים מאחזי ימי בסוריה.

לשם כך חייבת ישראל לנסות ולהסדיר מערכת יחסים זו, כולל הסתייעות בארה"ב וברוסיה, ובכלל זה שימוש במנגנוני התאום שנוסדו עם רוסיה, וזאת כדי לאפשר לה חופש פעולה מבצעי.

האיום האיראני שהושמע בקיץ 2018 על הגבלת חופש השיט בדרום הים האדום וזכה לתגובת ראש ממשלת ישראל, ראוי להיות מגובה באסטרטגיה כוללת של חיל הים להתמודד עם הנושא בדרך של קואליציה ימית עם כוחות מערביים הפועלים באזור, או באופן עצמאי.

במסגרת המהלך הישראלי להגיע להפסקת אש ארוכת טווח עם חמאס, וכחלק מתוכנית לפיתוח עזה ושיפור המצב הכלכלי של העזתים, נמל מסחרי שישמש את עזה, והרחבת מרחב הדייג לדייגים העזתיים, יכולים להיות מרכיבים חשובים בתוכנית מסוג זה. פתרון מסוג זה צריך כמובן להיות מלווה בהסדרי ביטחון נאותים שלא יאפשר הברחת נשק ואמצעי לחימה לארגוני הטרור שברצועה.

המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית סבור כי חשוב שהנמל יוקם ברצועת עזה עצמה, ולא במקומות מחוץ לרצועה, וכי אחד המתארים המתאימים לנמל מסוג זה הוא אי מלאכותי המחובר לחוף, דבר שיענה על דרישות הבידוק הביטחוניות.

המלצה שביעית – קביעת גוף ותהליך שיבחן את השפעת מעורבות ופעילות חברות סיניות בנמלי ישראל על ביטחונה של ישראל

הערכת המצב שבוצעה באוגוסט 2018 על ידי צוות משותף למכון הדסון ומרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית, בחנה את האינטרסים הסיניים המניעים את פעילותם בים התיכון ובים האדום. חלק מהאבחנות כללו:

- ליוזמה הסינית של הקמה ותפעול של נמלים ברחבי העולם קיים מניע כלכלי, קיימים לכך גם היבטים מדיניים וצבאיים הקשורים לאסטרטגיה הסינית של שילוב בין תשתיות צבאיות ואזרחיות.
- ישראל צריכה להגדיר את מידת המעורבות הרצויה של סין כלכלה הישראלית, תוך שימור האינטרסים הביטחוניים של ישראל.
- בישראל לא קיים כיום תהליך בין-משרדי מוסדר שמטרתו לבחון את היבטי הביטחון הלאומי הנוגעים להשקעות זרות בכלכלה הישראלית, מעבר להיבט המסחרי. מומלץ כי השקעות בהיקפים מסוימים ובסקטורים מסוימים יבחנו במסגרת הליך בין-משרדי כנ"ל שירוכז על ידי המטה לביטחון (מל"ל).

ההמלצה היא שישראל צריכה לבצע הערכה מחודשת של החוזה להפעלת נמל המפרץ בחיפה על ידי חברה סינית בהיבטי ביטחון לאומי ולבצע שינויים כנדרש, כדי למנוע או לפחות לצמצם את הסיכונים שעשויים לנבוע ממנו.

המלצה שמינית – קידום והסדרה של חוק ומשפט ימי

מאז הדוח הקודם חלה התקדמות בכל הקשור להצעת חוק האזורים הימיים, התשע"ז – 2017 לפי נוסח אשר אושר בוועדת השרים לרגולציה ועבר קריאה ראשונה בכנסת ביום 13.11.2017.

נכון למועד זה, הכנסת ה-20 פיזרה את עצמה טרם העברת הצעת החוק לקריאה שנייה ושלישית בוועדת הכלכלה.

קיימת חשיבות להסדיר את תחולתו של הדין הישראלי באזורים הימיים בעת הזו, היות ואי קידום הצעת החוק עלול לחשוף את המדינה לטענות בהליכים משפטיים שידרשו להחיל על פיתוח השדות, מחוץ למים הטריטוריאליים, את חוק התכנון והבנייה, התשכ"ה–1965 אשר במתכונתו הנוכחית אינו מתאים לאופי הפעילות בים העמוק.

יש לסיים את שלב הקראת סעיפי החוק בוועדת הכלכלה ואישורם המהיר ללא עיכוב.

יש לחתור להסכמה מדינית בנקודות החפיפה של האזור הכלכלי הבלעדי עם מדינות שכנות (ובמיוחד עם לבנון) לרבות שימוש בהליכי גישור של גורם שלישי על פי כללי המשפט הבינלאומי.

יש לבחון כלים התואמים את כללי המשפט הבינלאומי להיעדר הסכמה בעניין הגבולות הימיים ומאגרים חוצי-גבולות ובהם בין היתר בחינת מנגנון ההסכמה המפורשת (Express)

(Consent) כתנאי לפיתוח מאגרים חוצי-גבולות ו/או בחינת מודלים למניעה ו/או הרתעה מפני גזל נכסי מדינה ללא הסכמה.

יש לסיים את הכנת מסמך המדיניות המנוסח על ידי מינהל התכנון במשרד האוצר. ישנה חשיבות להקדים ו/או לסנכרן את אישור מסמך המדיניות בממשלה לאותה העת שבה הצעת החוק תאושר בכנסת.

יש להכשיר ולאמן כוח אדם מקצועי שיהיה מסוגל לפעול בנושאים בעלי היבטים של משפט ימי בארגונים בינלאומיים.

יש לאמץ נהגים ושיטות קיימים בעולם המערבי בכל הקשור לפיתוח של תשתיות האנרגיה מהים, שמאפשרים למדינה דמוקרטית למצוא את האיזון הנכון בניצול משאבי האנרגיה שלה, להשתמש באופן הנכון ברווחים לחיזוק הכלכלה, מערכת החינוך והגנתה של המערכת האקולוגית.

המלצה תשיעית – שילובו של המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית במחקרים לאומיים

העיסוק בנושאים אסטרטגיים ומדיניים בתחום הימי רבתי (Maritime Domain) מחייב ידע בין-תחומי ייחודי שאיננו בנמצא בשלב זה בישראל.

'המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית', מהווה, בין היתר, מוקד לידע בין תחומי (Multi-Disciplinary), ובלתי תלוי בתחום האסטרטגיה הימית, במובן הרחב של המושג, בדגש על ישראל וסביבתה הימית במזרח הים התיכון ובים האדום.

במהלך השנים פיתח המרכז מערכת קשרים מסועפת שבכוחה לתרום רבות לשיח האסטרטגי הימי הבינלאומי שבו ישראל נוטלת חלק.

מצב זה מזמן למדינת ישראל אפשרות להישען על הידע המקצועי והמדעי שכבר קיים במרכז ולהשקיע את המשאבים הדרושים כדי לאפשר לחוקרים הפועלים בו לבצע את המחקרים היישומיים העתידיים בתחומים הרלוונטיים על הצד הטוב ביותר, ובכך להמשיך ולתרום לחיזוק מעמדה הימי של ישראל.